

Síla studentské solidarity

(K XV. kongresu Mezinárodního svazu studentstva)

Skutečnost, že se Mezinárodní svaz studentstva zařadil mezi čtyřicátníky, je naší veřejnosti důvěrně známa. Vděčíme za to nevšední pozornosti, jíž se v naší zemi těšilo Světové studentské fórum „Vzdělání a společnost“, kterým oslavy jubilea letos vyvrcholily. Těšilo se jít i v řadě dalších států — socialistických i v nejednom z nesocialistického světa. Bylo názorným svědectvím, že výchozí krédo MSS je živou výzvou i dnes, že mu současné studentské hnutí vtiskuje nová a nová aktuální vyznění, že je mění v nové a nové praktické činy.

Celá dosavadní historie MSS je neodlučně spjata s naší zemí. Kolektivní rozhodnutí, aby jeho sídlem byla Praha, rozhodně nepadlo náhodou. Nacistický „protektorát“ patřil k okupovaným zemím, kde byla na hlavu a čtvereční kilometr relativně největší koncentrace Hitlerovy represivní mašinerie. O to hlubší obdiv vzbuzuje hrdinství, které dodnes spojujeme se 17. listopadem 1939. Demontrace studentů a dělníků, jejímž svědkem byly pražské ulice, zůstaly nejmasovějším a nejbojovnějším vystoupením protifašistické veřejnosti v první etapě války v celé okupované Evropě.

Byly však i prologem kruté lekce. Musela jít projít nejen studující mládež — a zdaleka ne jen v naší zemi. Zastavit Hitlera včas bylo životním zájmem všech a každého. Vytvořit frontu, jež by to dokázala, se však nepodařilo. Nepodařilo se to žel ani v hnutí sdružujícím nejvzdělanější část mládeže. Nejdůležitější odpůrci fašismu a války, kteří pro to vykonali maximum, narazili i zde na vliv politické krátkozrakosti. Narazili na trestuhodnou zaslepenost těch, kdo se v tom hlavním, co diktoval naléhavý zájem všech, stále odmítali spojit s ostatními protiválečnými, protifašistickými silami.

Svou neblahou úlohu tu však sehrál i sebeklam, jímž část studentského hnutí trpěla v pohledu na svou vlastní roli. Sebeklam „čistě studentské“, elitářské nadřazenosti. Sebeklam, že lze blahosklonně, z nadhledu přezřavého pozorovatele přihlížet dění, jež zakrátko vystavilo hamletovské otázky i životy milionů těch, kdo se chtěli stát inženýry a lékaři, vědci a učiteli.

Naši předchůdci zúčtovali s oběma předsudky. Mezinárodní svaz studentstva se stal univerzální demokratickou organizací akademické mládeže. Stojí v předních řadách těch, kdo se zasazují o to, aby se vzdělání stalo skutečně všelidským právem — aby nezůstávalo, jak je tomu dodnes v desítkách zemí,

sociálním, národnostním či dokonce rasovým privilegiem. Tlumochť zájmy samotné studující mládeže, organizuje její širokou mezinárodní solidaritu. A právě proto nepropadá dětinským snům o věži ze slonové kosti, do níž jakoby se daly vměstnat „čistě studentské“ otázky. Právě proto, že hájí a chce probíjovat ještě energičtěji nezadatelná práva studujících, stal se už před lety vlivnou silou boje za mír a národní nezávislost, za demokracii a sociální pokrok.

Není to cesta do izolace, jak to do omrzení prorokují všichni, komu taková linie zcela zákonitě nevoní. MSS je bez konkurence nejširším mezinárodním akademickým svazem — dnes i kdykoli v historii. Sdružuje bezmála 120 národních studentských svazů Evropy i Asie, afrického i amerického kontinentu. Nic na tom nezměnilo ani několik nepřátelských tažení, z nichž poslední bylo spuštěno krátce po nástupu reaganovské garnitury. Nejen v izolaci, ale dokonce i na krajně nearomatickém pranýři skončili ti, kdo se už už viděli na va-vřínech. Kdo vedli ruku i pokladnu sil pokoušejících se slepit „širší“ a „demokratičtější“ mezinárodní studentské sdružení, „nahradiť“ tak Mezinárodní svaz studentstva založený po válce i akademickou mládeží západních zemí, o tom všem podal barvitá svědectví sám americký tisk. Usvědčil právě ty americké zvláštní služby, jimž dnes sahá do svědomí za aféru Irangate.

Úloha studentského oddílu protiválečných, demokratických sil dnes dále výrazně roste. Hlavní příčinou je nebývalý stupeň, jehož dosáhla vzájemná podmíněnost sociálního a vědeckotechnického pokroku:

— Na rychlém a všestranném rozvoji vědy a techniky má největší zájem dělnická třída, pracující v materiální výrobě. Je rozhodující silou boje za to, aby věda a technika sloužily mírovým účelům, řešení nejnaléhavějších úkolů a potřeb lidstva. Avšak tempo a konkrétní směry, kterými se výsledky lidského umu stávají materiální silou, dnes výrazněji než kdy dříve určují práce tvůrčí inteligence. Jaká bude její světonázorová a etická pozice? Jak se dokáže postavit do služeb ušlechtilého poslání vzdělanosti a vědy? Postavit se zároveň na odpor všemu, co nové výsledky lidského poznání obrací proti člověku samému? O tom se nemálo rozhoduje už na samém prahu životní dráhy budoucí inteligence. Spolurozhoduje o tom i síla a vliv pokrokového studentského hnutí. Nejúčinnější solidaritu potřebuje tam, kde je samo školství jen článkem politické a duchovní nadvlády sociálního egoismu, jenž neváhá ignorovat kteroukoli z lidských potřeb, pokud neumožňuje dosahovat zisku, egoismu měničného i vědu a vzdělanost v povolené služby militarismu, neokolonialistického drancování, útoku na všechna lidská práva.

— Tak dramaticky jako společenská úloha vědy a techniky mění se i sociální postavení vědeckotechnické inteligence. Jedna z těchto změn je průsečíkem všech ostatních. Tkví v sílícím sblížování zájmů inteligence se zájmy ostatních pracujících. Co je zákonitým jevem tam, kde se inteligence podílí na vládě všeho pracujícího lidu, má zcela odlišné pozadí ve společnosti ovládané monopoly. Trefně to vyjádřil americký ekonom J. K. Galbraith, řadící se k buržoazním liberálům: oč významnější role připadá inteligenci mezi těmi, kdo určují výši konta korporací, tím vůčihledněji je inteligence zbavována

svých někdejších privilegií, vystavována stále větší části toho, co bylo včera údělem „modrých límečků“. Co neuniká ani nestoru seriózní buržoazní ekonomické teorie, dokazují úřední statistiky jeho země. Více než dvě třetiny amerických vysokoškoláků musejí pracovat — nejen o prázdninách, ale v podstatě nepřetržitě —, aby mohly studovat. Více než polovina jich vysoké školy opouští hlavně z finančních důvodů, ne pro svou individuální nezpůsobilost, už po dvou letech, jen s diplomem jakéhosi nástavbového kursu. Na tisíc amerických vysokoškoláků dnes připadá více nezaměstnaných než na tisíc všech amerických pracujících.

— Požadavky, jimiž studentské hnutí hájí své vlastní nejbližší zájmy, nebyly nikdy jen jeho cílem. Oč rychleji však postupuje revoluce ve vědě a technice, tím více se mění i ve vlastním, stále naléhavějším zájmu všech demokratických vrstev a sil. Přístup ke vzdělání, jeho soulad s požadavky rozvoje výrobních sil i kulturních potřeb lidí — to jsou otázky, jejichž praktické zodpovězení dnes více než kdy předtím předurčuje, co vůbec od budoucího života mohou čekat neprivilégované vrstvy ve společnosti, prostoupené předivem sociálních výsad a ústrků. Jsou to otázky, jež se proto zákonitě přesouvají do samého centra boje sil pokroku a reakce. Tím iniciativněji v nich musí postupovat i samo studentské hnutí.

Největší nebezpečí, jímž hrozí plody vědy a techniky v rukou sociální reakce, není jen Damoklovým mečem nad sociálním pokrokem. „Po Hirošimě a Nagasaki,“ jak to za očividného souhlasu všech účastníků nedávného moskevského fóra vědců a kulturních činitelů za bezjaderný svět uvedl soudruh Michail Gorbačov, „přestala být světová válka pokračováním politiky jinými prostředky. Jaderná válka zničí i samé původce této politiky. Donutili jsme sami sebe do hloubky pochopit, že nahromaděním jaderných zbraní a jejich zdokonalováním se lidský rod zbavil nesmrtelnosti. . . Vytvoření a později nahromaděním jaderných zbraní a jejich nosičů, přesahujících všechny rozumné hranice, dalo člověku technickou schopnost zničit svou vlastní existenci. Zároveň nahromaděním výbušného sociálního materiálu ve světě, pokusy řešit problémy od základu naprosto změněného světa i nadále silou a způsoby, které nám zanechala doba kamenná, činí katastrofu velmi pravděpodobnou i politicky. Militarizace myšlení a způsobu života oslabuje, ba někdy úplně odstraňuje také morální brzdy na cestě k jaderné sebevraždě.“

Nové myšlení, po němž volali už Albert Einstein a Bertrand Russell, není jen požadavkem na vrcholné státníky. Je apelem na každého, kdo si uvědomuje i svou odpovědnost za přežití lidstva. Oč rychleji se nové myšlení prosadí v hnutích sjednocujících širokou veřejnost, tím méně budou moci její vůli ignorovat i síly, jímž je militarismus desaterem.

Je to nejnaléhavější výzva, již dnešní doba adresuje i studentskému hnutí. Umocňují ji změny, jichž jsme svědky v jeho řadách. Nynější reaganovská garnitura si předsevzala, že proti hlavním silám společenského pokroku sešikuje div ne všechen ostatní svět. Domohla se pravého opaku. Obzvlášť patrné je to i mezi akademickou mládeží — včetně zemí, jejichž vládnoucí kruhy jdou Washingtonu na ruku, včetně samotných Spojených států. Do aktivního politického života nově vstupují milióny mladých lidí, jež byly ještě včera trpnou,

pasívní, povolnou hříčkou reakčního politikaření Kladou odpor hlavně tomu, co je osou a páteří, alfou a omegou plánů i praktických kroků militaristické reakce. Sílí snaha o společný postup všech, kdo si uvědomují vážnost válečné hrozby. Požadavky, jež ještě nedávno razili jen nejvyspělejší, nejodhodlanější odpůrci války a militarismu, získávají podporu stále širších, politicky a světonázorově různorodějších sil. Dnes neexistuje vlivnější studentská organizace — a to ani v zemích NATO, USA nevyjímaje —, jež by hájila válečnický avanturismus. O to víc je těch, které žádají likvidaci arzenálů jaderně a kosmické éry, celosvětové a trvalé moratorium na zkoušky jaderných zbraní, prosazují mnohé další cíle, jež by se ještě nedávno ve stejném prostředí hodnotily jako vliv čísi „indoktrinace“, zásah čísi praradné „ruky“.

Je to dramatická změna. Právě protiválečný, antimilitaristický postoj, který byl tradičně doménou pokrokových organizací, se změnil v jednu z hlavních sfér soupeření rozdílných ideově politických proudů ve studentském hnutí. Ne-se to s sebou i momenty spojené s novými komplikacemi. Oč širší a různorodější je antimilitaristické spektrum, tím častěji do něj proniká i abstraktně humanistická, pacifistická krátkozrakost, nové i „nové“ variace na omšelé schéma o „stejně odpovědnosti“, „stejně vině obou supervelmocí a bloků“, další naivní představy ignorující reality třídně rozděleného světa. Viděno vnitřní logikou vývoje sil, jež ještě včera přitakávaly politice vládnoucích kruhů svých zemí, je to významný krok kupředu. Nesporně však krok polovičatý, jenž se zároveň nezřídka stává překážkou znesnadňující nalezení správné orientace protiválečného boje, jeho soustředění proti pravým zdrojům hrozby jaderné sebevraždy.

Avšak hlavní otázka zní takto: Lze připustit, aby se tyto — nebo kterékoli jiné — názorové neshody změnily v hlavní téma vztahu mezi těmi, koho rozdělují? Aby zabránily společnému postupu v zápase hájícím společný a rozhodující zájem všech, bez ohledu na jakékoli politické a světonázorové rozdíly? Máme ty, kdo se z politického a duchovního područí reakce nově probouzejí, přezřavě mentorovat? Máme je tak zahánět zpátky, zpátky do náruče těch, s nimiž se začali rozcházet?

Odpovědi jsou nasnadě. Dosáhnout, aby se změnily v účinné praktické kroky, je hlavním úkolem Mezinárodního svazu studentstva. Prvním velkým úspěchem bylo právě Světové studentské fórum „Vzdělání a společnost“. Z hlediska teritoriálně a ideově politické šíře studentských hnutí, jež se ho zúčastnily, nemá obdoby. Se studentskými předáky ze socialistických zemí či revolučně demokratických organizací tu diskutovali i mladí socialisté a sociální demokraté, liberálové, zástupci nejrůznějších religiózních proudů, stejně jako řada výrazně konzervativních sil. Přesto fórum nezůstalo neplodnou konfrontací. Bylo věcným dialogem. Položilo nebývale nadějně základy praktické spolupráce. Nejnázornějším dokladem byl závěrečný dokument. Byl přijat jednomyslně. Ty, kdo vsadili na „křížácké tažení“, rozhodně nepotěšil. Straní všem hlavním cílům, jež dnes spojují protiválečné síly. Pranýřuje všechny hlavní militaristické plány a skutky, které je znepokojují.

Je prvním výhonkem na cestě k cíli, který jsme si předsevzali — budovat krok za krokem, ale bez sebemenšího otálení celosvětovou koalici

akademické mládeže proti jaderné zkáze a zbrojení, za přežití lidstva. Ne pouhý diskusní klub, ale právě koalici. Tedy spojení co nejširších sil, jež přes všechny vzájemné názorové rozdíly mají jeden společný cíl a vůli i konkrétní program boje za jeho dosažení. Takový program nečeká na svého tvůrce. Jeho nosné obrysy ukázala událost, jejíž vliv neumlčí sebedůvtipnější vytáčky a obstrukce těch, jež doslova zaskočila. Islandské setkání vrcholných představitelů SSSR a USA, dvou vedoucích jaderných mocností, ukázalo jednou provždy, že svět bez jaderných a kosmických zbraní není utopií, ale perspektivou zcela reálnou. Perspektivou mimořádně přitažlivou pro drtivou většinu našich současníků. Perspektivou, o níž je reálné usilovat s drtivou většinou našich vrstevníků, ať už se s některými z nich jinak neshodneme téměř v ničem.

Právě na to je zaměřeno největší úsilí Mezinárodního svazu studentstva nyní, v etapě příprav jeho letošního XV. kongresu. Rozhodující je, jak potvrzují dosavadní zkušenosti, neopomíjet žádnou z otázek, v níž se zračí hrozba i škody soudobého militarismu. Apelovat hlavně na vše, čím se obnažuje v očích studující mládeže, čím škodí jejím vlastním zájmům už dnes, ve stadiu příprav na osudný vabank. A rozvíjet hlavně ty směry a formy mobilizace studentského hnutí, které zvyšují přesvědčivost jeho antimilitaristických vystoupení, pomáhají tak mobilizovat k protiválečnému odporu i další společenské síly.

K takovým sférám bezpochyby patří hnutí „výchovy k míru“, spojené s odporem proti zneužívání škol i žurnalistiky a dalších ideově politických nástrojů k apologii militarismu, k vytváření lživého „obrazu nepřítel“ („Feindbild“, „enemy image“), proti nebezpečně narůstajícímu vměšování imperialistického vojenskoprůmyslového komplexu do života vysokých škol a výzkumných institucí. Boj proti materiálním přípravám války se tak rozšiřuje i proti jejich politickopsychologické frontě. Dokladem nových spojení, jichž se daří dosahovat MSS, je společná publikace k otázkám výchovy k míru, připravovaná se Světovou studentskou křesťanskou federací, Mezinárodním hnutím studujících medicíny (IFMSA) a stoupenců cílů OSN (ISMUN). Široká mezinárodní setkání organizovaná MSS a stále častěji ve spolupráci s dalšími strukturami, napomáhají poznání školských systémů v socialistických i dalších zemích, kde je výchova k míru nepřekročitelným zákonem, stejně jako práce iniciativních skupin pedagogů, veřejných činitelů a studentských organizací tam, kde musí naopak čelit přívalu militaristické psychózy. Jeden z ohlasů, jež to vyvolává mezi jejími původci, hovoří sám za sebe: „Původně zdánlivě nevinné diskuse o tom, že výchova musí sloužit míru,“ netajil se tento militantní — řečeno jeho vlastními slovy — strážce „nezcizitelných západních hodnot“, prý mluví proti „samým základům filozofie západní civilizace.“ „Za takovou otevřenost se sluší poděkovat,“ glosoval podobné výroky už V. I. Lenin.

Měřítkem vyspělosti hnutí sdružujících budoucí inteligenci není jen síla jeho oprávněných protestů. Takovým měřítkem je především síla a přitažlivost pozitivních alternativ, které ukazují reálné cesty k řešení problémů, jež znepokojují nejenom studující mládež. Dnes je to bezpříkladně naléhavý imperativ. Dvojnásob všude tam, kde se reakce lživě dovolává vlastních zájmů budoucí a nastupující inteligence. Nejnebezpečnější je síť svodů, již rozestřeli původci

„strategické obranné iniciativy“. Mladé vědce a inženýry ve Spojených státech, stejně jako v řadě dalších zemí, nestydatě lanořt šancemi tvůrčího uplatnění a růstu. Tím více považujeme i za svou povinnost ukazovat, kolik je v tom demagogie. Demonstrovat to především na názorných faktech dokládajících, že neméně atraktivní možnosti dávají zcela konkrétní plány mírového využití kosmu, rozvoje příslušných technologií, k nimž SDI cestu uzavírá, nikoli otvírá. Také na tomto poli se daří rozvíjet spolupráci s širokým okruhem partnerů, jež dále zvyšuje přesvědčivost a vliv našich stanovisek. Stačí uvést jediný příklad — naše kontakty s novým hnutím amerických vědců a veřejných činitelů, z nichž někteří pracují pro známou agenturu NASA. Mají nezanedbatelnou možnost vystupovat v liberálních sdělovacích prostředcích USA. Působí i na některé z amerických politiků.

Ve výčtu nových iniciativ by bylo možno pokračovat ještě dlouho. Zcela logicky jsou koncipovány tak, aby do protiválečného, antimilitaristického boje více vtahovaly hlavně studující mládež zemí, jejichž vládnoucí kruhy udávají tón závodům ve zbrojení. Neopomíjíme však ani problémy dalších kontinentů. Příkladem je série letošních akcí MSS v Asii, která se stala druhým hlavním ohniskem militarismu a vojenskopolitické konfrontace. Setkání studentských organizací zemí Indočíny s jejich partnery ze států ASEAN, dalších zemí jihovýchodní Asie, které jsme v březnu uskutečnili na Filipínách, bylo vůbec první svého druhu. Jsme právem hrdí na to, že to platí nejen o studentském, nýbrž všech masových hnutích. V Mongolské lidové republice se letos uskuteční velké setkání studentských svazů Asie a Tichomoří k otázkám upevnění míru a bezpečnosti na kontinentu, proti dalšímu zvyšování jaderných arzenálů na jeho území, za jejich snížení a likvidaci. Jeho cílem je podpořit myšlenku, jež si získává podporu stále širšího okruhu mírových sil Asie, aby i zde byl zahájen proces dialogu a spolupráce, ústící v ujednání obdobná helsinskému procesu v Evropě. A konečně na podzim se na Fidži sjedou zástupci tichomořských studentských organizací. Je to vesměs studentské hnutí „první generace“. Často teprve hledá vlastní vyhraněnější program. Je vystaveno krajně útočné indoktrinaci amerických militaristů a „neoglobalistů“. Vlastní zkušenost však — především s americkou ekonomickou, politickou a stále více i vojenskou expanzí v regionu s pokračováním jaderných pokusů na jeho teritoriu — tato vlastní zkušenost přivádí naše vrstevníky víc a víc na pozice, jež jejich transoceánské falešné patrony těší jen málo. Tím více považujeme i my za svou povinnost udělat vše pro těsnější sjednocení studentského hnutí z tichomořských ostrovů na pozicích vyjadřujících jejich skutečné životní zájmy.

Dnes je ještě neporovnatelně patrnější, že hrozba jaderné sebevraždy lidstva se týká všech — a samozřejmě i mladých lidí, jimž v zemích, pro jejichž panující vrstvy je to důležitou součástí politického manévrování, znovu a znovu předstírají elitářské svody „duchovní aristokracie“, jako by se neměla starat o nic mimo rámec čistě studentských zájmů. K tomu přistupuje další důležitý moment: nebývalé šíře a naléhavosti nabyla i zcela bezprostřední motivace studentského protiválečného, antimilitaristického odporu. To, že škrtý ze státních rozpočtů na školství, kulturu a sociální zázemí studujících — a to i v průmyslově nejrozvinutějších západních zemích, USA nikterak nevyjímaje —

jsou přímou daní právě militaristické horečky, dnes tak či onak přiznává i krajně konzervativní část politického spektra v těchto zemích. Oč více tak militaristická reakce dokládá, jak hluboce asociální jsou už nyní, v mírových podmínkách se projevující vnitropolitické dopady jejich válečných příprav, oč více tak ilustruje i svůj útok na „čistě studentské“ zájmy, tím zároveň pomáhá podkopávat vliv svých pokryteckých rad, jimiž se studentské hnutí snaží vehnat do „čistě studentské“, stavovské, elitářské izolace a slepé uličky. Nedávná masová vystoupení studentů ve Francii, Španělsku i v dalších západních zemích v pravém smyslu zaskočila hlasatele legend o „nové mlčenlivé“, „apolitické“ generaci akademické mládeže. Zaskočila je o to více, že se ani zdaleka neomezila na obhajobu vlastních zájmů a požadavků těch, kdo v nich neustáli ani tvář v tvář obuškům, vodním dělům a slznému plynu, kdo v těchto střetech přinesli i oběti na zdraví a životě. Bojový protest proti těm, kdo vyhlásili protilidové reformy ve školství, byl současně protestem proti militaristické marnotratnosti, za níž se platí „úsporami“ ve školství.

Orientace na rozvíjení masového protiválečného hnutí, které nezůstane jen u platonických diskusí, je hlavním směrem práce Mezinárodního svazu studentstva. Jsme upřímně hrdí na úlohu, již má studující mládež v řadě zemí v předních řadách širokých antimilitaristických sil. Prosazujeme nové, ještě účinnější směry vlastní práce, jež úderně apeluje i na vlastní, a tudíž nejpřesvědčivější zkušenost akademické mládeže tak, aby se její podíl v boji za mír a odzbrojení dále zvyšoval. V úsilí, aby tato činnost — přes všechny zastřené i zcela nezakryté politickoadministrativní kroky těch, kdo tak rádi udělují lekce z demokratismu a svobody projevu — ovlivňovala stále širší okruh mladých lidí, spatřujeme svou povinnost jak při jejich protiválečné mobilizaci, tak i v rozvíjení stále plodnějších kontaktů se studentským hnutím, jehož národní svazy byly v letech „studené války“ doma přinuceny z Mezinárodního svazu studentstva odejít.

V otázkách, v nichž se rozhoduje o přežití či zkáze lidstva, nelze zaujímat polovičatá stanoviska. Neklademe si utopické cíle. Nesnažíme se žádat partnery, s nimiž na tomto poli nově spolupracujeme, aby se zřekli svého přesvědčení. Tam, kde je třeba usilovat o společný postup, bychom tak jen sami vyvolávali nežádoucí konfrontaci. Stejně právo si však vyhrazujeme i pro sebe. Tak jako vždy dosud podporuje Mezinárodní svaz studentstva i nyní mírové, odzbrojovací návrhy, s nimiž přicházejí mnohé státy. Vedle iniciativ hnutí nezúčastněných, „Dillské šestky“ a řady dalších je to na předním místě i postoj, jež ke kardinálním problémům dneška zaujímá Sovětský svaz, socialistické společenství. Až se vůle po světě bez jaderných zbraní a násilí v mezinárodních vztazích stane skutečností, lidé jistojistě nezapomenou, jak neocenitelným přínosem pro to byla politická odvaha a rozhodnost známého prohlášení soudruha Michaila Gorbačova z 15. ledna 1986 při jeho jednání s americkým prezidentem v Reykjavíku, stejně jako Dillská deklarace SSSR a Indie, další kroky z poslední doby, ukazující ryzí příklady nového politického myšlení, myšlení prodchnutého nejvyšší odpovědností za základní zájmy a hodnoty všeho lidstva. Na jízlivé poznámky, jež za to čas od času zaznamenává na svou adresu i Mezinárodní svaz studentstva, máme jasnou odpověď: Až by se snad

k úsilí mírumilovných států připojily Spojené státy, jsme připraveni podpořit i jejich návrhy — ovšem jen za předpokladu, že budou skutečně sledovat mírové cíle.

Nejsou to jen otázky války a míru, jejichž vyhrocenost přivedla ke vzniku příznačného rozporu. V hnutí akademické mládeže, již advokáti buržoazní politiky věnují tradičně nevšední pozornost, je tento protiklad vesměs ještě ostřejší než v jiných společenských vrstvách. Jedním jeho pólem je rostoucí připravenost mladých lidí — v rozvojovém světě, ale stále více i v západních zemích — aktivně se zasadit o naplnění základních hodnot a cílů, jež plně sdílí i naše mladá generace. Jeho protikladným momentem je však to, že jen nevelká část těch, kdo tuto schopnost nově získali, je připravena podpořit přímo ta hesla, pod nimiž za tyto cíle bojují náš Socialistický svaz mládeže, sovětský Komsomol, další bratrské svazy mládeže. Je to především přímý důsledek propagandistické demagogie, z jejíhož vlivu se naši vrstevníci v nesocialistickém světě teprve postupně, krůček za krůčkem vymaňují — a mnozí dost možná plně nevymaní nikdy.

Už Lenin psal před lety o tom, že jednota v boji za nápravu pozemského světa je nepoměrně důležitější než rozdíly v názorech na svět nadpozemský. Tvář v tvář úkolům, před nimiž stojí demokratické síly dnes, se tato myšlenka nevztahuje jen na neshody mezi ateisty a věřícími. Třeba z ní vyvozovat co nejhlubší, nejvšestrannější závěry. Vedle otázek, jejichž řešení rozhoduje o přežití či záhubě lidstva zcela bezprostředně, to platí i o všech ostatních globálních problémech. Jejich globální povaha nespočívá totiž jen v tom, že už dnes se tak či onak dotýkají všech. Tkví i v základním imperativu na jejich řešení, jehož lze dosáhnout jen a výlučně kolektivním úsilím mezinárodního společenství. Nepodaří-li se ho dosáhnout včas, dokonce i ty z globálních problémů, které dnes doléhají pouze (či převážně) na desítky rozvojových zemí, mohou se za nedlouho změnit ve zcela bezprostřední globální hrozbu.

Tento zorný úhel je srozumitelný i velké části studentských hnutí, jež dosud leká bytí jen zmínka o imperialismu, solidaritě anebo třídním zápase — a nezřídka je ještě dál vhání do zajetí reakčních chimér, podle nichž je samo užití těchto pojmů synonymem již zmiňované čísi „ruky“. Právě z tohoto paradoxu náš doby vychází i nová priorita Mezinárodního svazu studentstva, již v ucelené podobě připravujeme k posouzení XV. kongresem MSS — koncepce studentského příspěvku k řešení nejnaléhavějších otázek rozvoje a globálních problémů. Bylo by absurdní snažit se nahrazovat mezinárodní i národní organizace, jež na tomto poli vykonávají úctyhodnou práci. Naším cílem je ukázat studentský rozměr problematiky — tedy její spojitost s vlastními zájmy studující mládeže, ještě víc však s nezcižitelným humánním posláním vzdělanosti a vědy, se sociální odpovědností budoucí a nastupující inteligence. Už první zkušenosti potvrzují, že je to velmi perspektivní směr naší práce. Umožňuje získávat nové vlivné spojence v boji za řešení potravinového i dalších palčivých problémů, jež sužují rozvojový svět. Oč cílevědomější je iniciativa mezinárodního demokratického hnutí studentstva, tím pozoruhodnějších výsledků se daří dosahovat i v analýze a praktickém úsilí o řešení řady problémů, k zájmu

o něž přivádějí naše vrstevníky v západních zemích i jejich vlastní obavy — narušování ekologické rovnováhy i mnohé další

Dnes je očividnější než kdykoli předtím, že právě horečně zbrojení je jednou z rozhodujících překážek potřebného rozvoje desítek zemí, že tento zlověstný cyklus třeba urychleně nahradit humanistickým řešením „Odzbrojením k rozvoji“. Neméně zřejmá je i přímá spojitost mezi umělými překážkami rozvoje a stability míru, ještě více však mezi hospodářským drancováním zemí Asie, Afriky a Latinské Ameriky a dobrodružnými vojenskopolitickými ambicemi a hesly sil „neoglobalismu“. Boj za řešení nejnaléhavějších požadavků rozvoje a globálních problémů, jenž se sám o sobě stal důležitým směrem zápasu za přežití lidstva, je zároveň novou protiválečnou, antimilitaristickou frontou. Právě v tom tkví i nejhlubší základ přispěvku studentského hnutí, o jehož prohloubení usiluje nová iniciativa Mezinárodního svazu studentstva.

S MSS často jednají nejvyšší představitelé osvobodivších se zemí a národně osvobozenického hnutí. Je to neklamný projev uznání solidarity, již Mezinárodní svaz studentstva vždy rozvíjí a bude rozvíjet se spravedlivým osvobozenickým bojem národů, s jejich mládeží a studujícími. Ustrnout na úrovni toho, co se již daří, však nehodláme ani v této oblasti. Vzpomeňme aspoň několika příkladů nových iniciativ, které rozvíjíme k XV. kongresu. Předně tzv. fact-finding missions, cesty zástupců studentských hnutí do zemí vystavených imperialistickým zločincům. Zejména těm studentským organizacím, jejichž členové jsou dnes a denně vystaveni zlovolné apologii neokolonialismu, pomáhají najít vlastní, nezávislé stanovisko, působit v jeho duchu na univerzitách a nezřídka i za jejich hranicemi. Příkladem mohou být poslední návštěvy studentských předáků ze západní Evropy, kterým MSS umožnil navštívit Libyi hned po barbarském americkém bombardování, stejně jako kupř. arabská území okupovaná Izraelem. Tato očita svědectví se stala základem rozsáhlých kampaní, jejichž příznivý vliv vysoce ocenily jak pokrokové síly vystavené útokům imperialismu, tak i v řadě západoevropských zemí.

Na samotném XV. kongresu MSS vyvrcholí rozsáhlá akce studentské solidarity s bojující Nikaragou a vlasteneckými, demokratickými silami dalších zemí Střední Ameriky. Jejím výchozím bodem jsou cesty studentských předáků z těchto zemí po státech obou společenských zřízení v Evropě i americkém kontinentu. Jejich svědectví o všem, nač naráží úsilí o pokojný, nezávislý rozvoj, o naplnění pokrokových tužeb lidu středoamerických zemí, na mítincích s mládeží jsou zároveň impulsem masové práce při shromažďování prostředků nezbytných k poskytnutí ještě účinnější materiální pomoci. Její součástí bude i vyslání mezinárodní brigády MSS, která odjede sklízet kávu do Nikaraguy přímo z příštího kongresu MSS.

Poslední zasedání výkonného výboru MSS přijalo novou platformu, vytyčující hlavní směry boje studentského hnutí proti terorismu. Apeluje na znepokojení všech, zcela bez ohledu na jejich politické, filozofické či náboženské přesvědčení, z exploze tohoto zrůdného jevu. Zaujímá jasné stanovisko ke lživým kampaním sil, jež pod maskou „boje proti mezinárodnímu terorismu“ očerňují národně osvobozenické síly a zaměřily proti nim celý rozvětvený arzenál masového terorismu pozvednutého na úroveň oficiální státní politiky.

Cílem je dosáhnout, aby se ve studentském hnutí vytvořila ještě podstatně širší fronta odporu proti teroristickým metodám reakce. I to je jeden z příkladů nových forem práce Mezinárodního svazu studentstva, usilujících o účinnější podporu a pomoc osvobozeneckému boji národů.

Demokratické hnutí studentstva vždy odmítalo požadavky, aby se zredukovalo jen na jakési studentské odbory. Mělo a má co říci ke všemu, co souvisí s celkovou společenskou úlohou a odpovědností rodící se a začínající inteligence. K vlastním zájmům studující mládeže vždy přistupovalo ne izolovaně, nýbrž v jejich reálném mezinárodním i vnitropolitickém kontextu. V polemice s těmi, kdo určitou reálně existující specifičnost postavení a zájmů akademické mládeže povyšovali či povyšují na fetiš, kladlo a klade důraz především na vše, co studující spojuje s ostatními demokratickými vrstvami a silami.

Nebyla a není to rezignace na nic z toho, co je studující mládeži nejbližší, co zcela bezprostředně souvisí s uspokojením jejich zájmů, potřeb i zálib jako budoucí inteligence. A právě základní otázky vzdělání, jak už bylo podtrženo úvodem, se mezitím ještě více přesunuly do centra objektivních zájmů i pozornosti nebývale širokých společenských sil. Oč více se do těchto problémů promítají protiklady dnešního světa i společnosti s jejich nepřeklenutelnými sociálními protiklady, oč důležitější role připadla vzdělání a jeho praktické aplikaci v řešení základních otázek rozvoje obou protikladných společenských soustav, tím výrazněji se právě tato nejvlastnější tematika studentského hnutí stává platformou vášnivých debat i nadějně spolupráce politicky i světónázorově bezpříkladně různorodých sil.

Mezinárodní svaz studentstva nechce zanedbat jedinou ze šancí, které to otvírá. Musíme-li se i zde omezit jen na ilustrace, lze uvést především rozsáhlou práci za vymazání nejčernější skvrny — za překonání masové ngramotnosti, ručička jejíž statistiky kvapem mřít ke hranici jedné miliardy dospělých obyvatel naší planety. Co je pro marxistu daní kořistnické politiky, hnané zcela konkrétní třídní motivací, je zároveň bolestným globálním problémem, jenž umožňuje a diktuje obracet se i k obecně demokratickému, všelidskému zájmu a svědomí. Právě v jejich mobilizaci, v trpělivém získávání nových a nových spojenců na tomto poli spatřuje MSS jeden z hlavních směrů činnosti, jíž je v této otázce povolán pomáhat i naplnění cílů sil sociálního pokroku v osvobodivších se zemích. Proto se výměna zkušeností a spolupráce studentských organizací z celého světa bez ohledu na jejich ideově politickou orientaci stala jedním z našich nosných úkolů. Ne náhodou je to i Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu, s jejímž generálním ředitelem jsme o tom nedávno obšírně besedovali, kdo právě v MSS spatřuje prvořadého studentského organizátora práce v této oblasti (podobně jako v řadě dalších, jež souzní s ušlechtilým posláním UNESCO).

„Kulturní imperialismus“ je — jak známo — pojem, který se zrodil daleko za hranicemi socialistického světa. Nad stále flagrantnějšími fakty a živými příklady, jak se jeho reálný obsah projevuje ve školství řady zemí, se mezi těmito novými prvky v moderním politickém lexikonu u slova imperialismus brzy dost možná objeví další adjektivum. Opravňovala by k tomu i situace

v zemích, jež lze řadit ke kolébce světové kultury. Například Kypr dnes postrádá vlastní univerzitu. Tisíce mladých lidí musí za příslušným vzděláním putovat do zahraničí. Ti z nich, kdo nemají jiné východisko než západoevropské ústavy, se tu nezřídka ocitají v roli obdobné svým krajanům „gastarbeiterům“. Že řešení nelze odkládat donekonečna, uvědomují si i pravicové síly — a také jejich zahraniční protektoři a scenáristé. A právě to podnítilo Mezinárodní studentské výzkumné centrum, působící v posledním období při MSS, k rozpracování projektu řešení této otázky, jež by odpovídalo cílům vlasteneckých, demokratických sil, postavilo včas bariéru transnacionálnímu „svobodnému podnikání“, jež se tak rychle přelévá i do této oblasti. Projekt byl zpracován společně s naší členskou organizací — Všekyperskou federací studentů a mladých vědců (POFNE). Autorita dokumentu, jež vysoce oceňují a jehož využívají pokrokové síly ostrova zkoušeného násilným rozdělením a zahraničním vměšováním, je umocněna skutečností, že je i výsledkem širokých diskusí se studentskými a dalšími akademickými strukturami řady dalších, socialistických i kapitalistických zemí.

Málokde se generace střídají tak rychle jako právě ve studentském hnutí. Na tom, jaké základní sociální hodnoty a motivy si z něho odnášejí, často významnou, nezřídka rozhodující měrou závisí i celoživotní orientace, profesijní, občanské a politické postoje lékařů a badatelů, pedagogů či bezprostředních tvůrců nové techniky a technologie. V areálu Havanské univerzity narazíte na pamětní desku připomínající studentskou demonstraci, jejímž podnětem bylo vyhlazení Lidic. Organizoval ji Fidel Castro, jenž se nedlouho poté stal živoucím symbolem kromobyčej odvážného boje za národní a sociální osvobození, triumfujícího několik desítek mil od hranic země, jejíž vládnoucí kruhy se s takovou oblibou shlížejí v uniformě světového čteníka. Je to jen jediný z desítek příkladů, v jejichž řadě nechybí ani již vzpomínaný generální ředitel UNESCO. V mládí stál v čele jedné z členských organizací Mezinárodního svazu studentstva. Oběma jsem měl — snad to čtenář nepochopí jako neskromnost — příležitost tyto body v jejich životě připomenout. Na neskrývané emoce, které to vzbudilo, si nelze nezachovat hlubokou vzpomínku.

Z vysokých škol a také studentského hnutí však většinou vzešli i ti, kdo symbolizují pravý opak. Dnes, kdy je vzdělanost a věda významnějším spojencem pokroku anebo naopak nebezpečnějším spojencem reakce než kdykoli předtím, stala se nebývale významnou i otázka, jak svou společenskou odpovědnost chápe budoucí inteligence. Je to neobyčejně naléhavá a závazná výzva i pro pokrokové studentské hnutí. Je společným jmenovatelem všeho, oč usílujeme k XV. kongresu MSS.

JOSEF SKÁLA